

ԵՐԱԺԻՇՏ

Լույս է տեսել ISSN 1829-0469 թղթային տարբերակը 2005թ. դեկտեմբերի 25-ից (174)

#6 հունիս 2020

ԱՐՈ

Արնո Բաբաձյան

“Բո—я взял лютню, сосредоточил свой дух и заиграл. Мысли его были в высоких горах”. Помню, как поразили меня эти слова в одной из китайских новелл XV века. Что и говорить, то была емкая формула вдохновения. Музыкальные инструменты могут быть различны, но сама душа артиста представляется во все века неизменной. Человек, сажающийся за фортепиано, берущий в руки скрипку или флейту, должен быть именно таким: “сосредоточившим дух”. А дух должен быть великим. В этом одна из тайн музыки – искусства, бо-

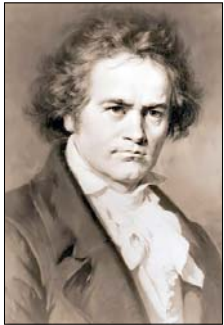
лее, чем все другие, изливающегося прямо из сердца.

Արնո Բաբաձյանը շարունակում էր. «...Волновался, потому что должен был сыграть свои вещи последних двух лет. Три сочинения – три несомненных шедевра: “Ария”, написанная для виолончели и струнного оркестра, “Элегия” и “Ноктюрн” для фортепиано с оркестром.

“Арию” выпало счастье играть Ваграму Сараджяну. Именно выпало счастье, потому что это было первое исполнение, а молодые виолончелисты получают в руки такую литературу, мягко выражаясь, не часто. Чтобы было понятнее, о чем я говорю, приведу такой пример. Скажем, вы только-только проклюнулись как певец, а к вам обращается Шуберт, прося исполнить только что написанную “Форель”...»

5

Золотое клеймо неудачи. О судьбе

Լյուդվիգ վան Բեթհովեն

За полтора года до рождения Людвиг ван Бетховена родился в семье первенец, тоже Людвиг, проживший всего лишь несколько дней. Умерший брат–первенец, имя которого перешло второму ребенку... Что ни говори, все же мистично... Что–то нависло над головой ни в чем не повинного младенца. “Я знал: удар судьбы меня не обойдет” (М. Лермонтов).

Крупная голова, густая каштановая волнистая шевелюра, несколько скуластое лицо, крутой лоб, тяжелый подбородок, оттопыренные уши (знак музыкальности), глубоко посаженные глаза, плотно сжатые губы (знак своевольности), непримиримость во взоре, который был бы уже окончательно суровым, если бы не таящиеся в нем боязнь, страх, неуверенность в себе.

7

ԵՊԿ ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԶՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՊԱՅՄԱՆԵՐՈՒՄ

2019-2020 թթ. Երևանի պետական կոնսերվատորիայում ուսումնական տարվա ավարտական պետական քննություններն անցկացվեցին համավարակի պայմաններում, որն էլ թելադրեց իր կանոնները. Դրանք իրականացվեցին հեռավար սկզբունքով: Չնայած տեխնիկական տարբեր դժվարություններին, որը մեծագույն խնդիր էր հատկապես կատարողների համար, այնուամենայնիվ դասախոսների նվիրված և պատասխանատու աշխատանքի, ինչպես նաև ուսանողների մեծամասնության սովորելու և պատշաճ ներկայանալու պատրաստակամության շնորհիվ քննություններն անցան սպասվածից լավ: Ավարտողները հիմնականում արել էին առավելագույնը, որպեսզի այս տարիների ընթացքում իրենց ձեռք բերած գիտելիքներով ու հմտություններով լավագույնս ներկայանային քննական հանձնաժողովին:

2

Աննա Բարսամյանի ծննդյան 105-ամյակին

Այս տարի, հունիսի 28-ին լույս է հանում վաստակաշատ երաժշտագետ, ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, պրոֆեսոր Աննա Բարսամյանի ծննդյան 105-ամյակը:

Արդեն 4 տարի է անցել մեծանուն երաժշտագետի մահվանից, ով մեծ հետք է թողել բազմաթիվ երաժիշտների կրթման գործում՝ թե՛ որպես փայլուն գիտելիքների տեր երաժշտագետ, և թե՛ որպես իր գործին նվիրված մանկավարժ: «ԵՊԿ հրատարակչության» ամբողջ անձնակազմը մշտապես սիրով ու ջերմությամբ է հիշում լուսավոր մարդու, արվեստագետի, երկարամյա մանկավարժի վեհ կերպարը:

Նա համարվում է Երևանի Կոմիտասի անվ. պետական կոնսերվատորիայի առաջին ուսանողը, ով ավարտել է երաժշտագիտական բաժինը: Սիրելի պրոֆեսորը իր ամբողջ կյանքում դասավանդել է՝ նախ Երևանի Ռոմանոս Մելիքյանի անվ. երաժշտական ուսումնարանում և Պ. Չալկովսկու անվ. միջնակարգ մասնագիտական երաժշտական դպրոցում, ապա Լենինականի երաժշտական ուսումնարանում, այնուհետև՝ 1950 թ. մարտի 8-ից աշխատել է Երևանի կոնսերվատորիայում՝ մինչև 2003 թ.: Այնուհետև նա եղել է պրոֆեսոր-խորհրդական՝ մինչև 98 տարեկանը:

Նա ԵՊԿ-ում դասավանդել է ռուս, արտասահմանյան երաժշտության պատմություն, ինչպես նաև «Երաժշտագիտություն» մասնագիտական դասարանը վարել: Նրա ղեկավարությամբ ավարտել է 51 երաժշտագետ: Իսկ 1974-1977 թթ. զինվորական բարձրագույն կուսակցական դպրոցում դասավանդել է երաժշտության պատմություն, 1977-1992 թթ.՝ ԵՊԿ-ում բարձրագույն երաժշտական հաստատությունների դասատուների որակավորման բարձրագույն ֆակուլտետում հանդես է եկել որպես դասախոս և երաժշտագետ ունկնդիրների գիտամեթոդական աշխատանքների ղեկավար:

Ա. Բարսամյանը հեղինակել է գիտական աշխատություններ, հոդվածներ, որոնք տպագրվել են պարբերական մամուլում, ամսագրերում, ՀՀ հանրագիտարանում, ռուսական «Հիշարժան տարեթվերի և իրադարձությունների տարեգրքերում»:

««Երաժիշտների ազնվություն» հասարակ ամուսնով են անվանել Աննա Բարսամյանին՝ այդ հատկանիշով մեծը նրա մեծ երաժիշտներին ենք նկատի ունենում: Այնքան շատ հուշեր կան նրա հետ կապված, երբ նա գալիս էր հրատարակչություն՝ բոլորս ի նշան հարգանքի, մեծից փոքր հոտնկայս էինք դիմադրում, իսկ նա ասում էր. «Սա կոնսերվատորիայի ամենատարբեր անկյունն է»: Երկրորդ շատ էր սիրում և մշտապես փոխադարձ հյուրասիրում էինք և մի տեսակ կար, որ մեզ համար էր նա հատուկ բերում, որոնց վրա գրված էր «отличник», «ударник» ու իր ձեռքով բաժանում էր և այդպես, ով ինչպես սովորել էր, արտակարգ հիշողություն ուներ, և սկսվում էին հումորն ու կատակները, փոխադարձ հուշերը: Որքան կյանք ու եռանդ կար այդ սերնդի հոգում», - հիշում է Գ. Շաղոյանը:

ԱՄՐԻՆԵ ԱԹՈՅԱՆ

Դիանա Աղամյան

Ա. Խաչատրյանի անվ. 16-րդ միջազգային մրցույթի հաղթող է չափազանց Դիանա Աղամյանը

Ա. Խաչատրյանի անվ. 16-րդ միջազգային մրցույթն այս տարի, համավարակով պայմանավորված, անցկացվեց առցանց, հունիսի 6-15-ը: Հաղթող է ճանաչվել Դիանա Աղամյանը Հայաստանից: 2-րդ մրցանակը ստացել է Մայքլ Գերմերը (Դանիա), իսկ 3-րդ տեղը զբաղեցրել են՝ Լորենց Կարլսը (Շվեդիա) և Բելլ Թինգը (Թայվան): Դափնեկրի դիպլոմ ստացավ Ֆելիքս Հարությունյանը:

4

Ստեղծվել է «Երեւանի Կոմիտասի անվ. պետական կոնսերվատորիայի բարեկամների» հիմնադրամ

Լոգոյի դիզայնը
Լիլիթ Խաչատրյանի

3

ԵՊԿ ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՄԱԿԱՐԱԿԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ

1 Ինչպես փաստում են ավարտական պետական քննությունների հանձնաժողովների նախագահները, այս պայմաններում անցկացվող քննություններն ունեցան իրենց և՛ թերությունները, և՛ առավելու-թյունները: Դաշանամուրային բաժնի ավարտական քննու-թյան հանձնաժողովի նախագահի՝ Վաղարշակ Դարություն-յանի բնորոշմամբ. «Համավարակային նման արտակարգ պայմաններում ավարտական քննությունների անցկացումը բազմաթիվ դժվարություններ էր ենթադրում: Ընդհատվել էր դասերի բնականոն ընթացքը, առաջացել էր առցանց դասե-րի կազմակերպման անհրաժեշտություն, որը կատարողա-կան առարկաների պարագայում մի շարք խնդիրներ էր առաջացնում թե? ուսանողների, թե? դասախոսների հա-մար, քանի որ կատարողական դասապրոցեսում շատ կարևոր է դասախոսի և ուսանողի անմիջական շփումը, դա-սախոսի կողմից նվազի ցուցադրումը: Սակայն ուրախալի էր, որ քննության ընթացքում ուսանողների մեջ հիմնակա-նում որակական զգալի փոփոխություն չնկատվեց, և նրան-ցից շատերը պատշաճ կերպով ելույթ ունեցան և գրանցե-ցին գրեթե նույն արդյունքը` համեմատած նախորդ տարի-ների հետ` շնորհիվ դասախոսների պրոֆեսիոնալիզմի և ու-սանողների բժախնդիր աշխատանքի: Քննությունն անց-կացվում էր ծայնագրությունների միջոցով, և կախված դաշ-նամուրի, ծայնագրման սարքերի որակից` ուսանողի ելույթը տուժելու վտանգի առաջ էր կանգնում: Այդ ամենը, իհարկե, հնարավորինս հաշվի է առնվել հանձնաժողովի անդամնե-րի կողմից, և հանձնաժողովի փորձառության արդյունքում ի վերջո կայացվել է օբյեկտիվ որոշում»:

Լարային գործիքների բաժնի ավարտական քնննու-թյունների հանձնաժողովի նախագահը՝ Լևոն Չաուշյանը նշեց. «Ի սկզբանե, իմ կարծիքով, սխալ էր, որ ավարտող-ներն առանց նվազակցության էին նվազում, որի պատճա-ռով կորչում էր ստեղծագործության իմաստը, հատկապես, երբ կոնցերտներ էին նվագում: Մի բան լավ էր, որ գոնե, քն-նող հանձնաժողովը հավաքվեց միասին կոնսերվատորիա-յում. ուղղակի նայում էինք էկրանով և գնահատում, բացի դրանից հեռախոսով կապի մեջ էինք բոլոր նվագախմբի հետ, որոնք նաև արտահայտում էին իրենց ցանկություննե-րը, կան դժգոհությունը, անհամաձայնությունը: Ընդհանուր առմամբ, տպավորությունը շատ բարձր չէր: Կային մի քանի լավ ուսանողներ, բայց բավականին շատ էր ոչ այնքան լա-վերի թիվը: Մի քիչ ինտելեկտի պակասի զգացում կար, իսկ այդ ինտելեկտը զգացվում է ստեղծագործությունը հաղթա-հարելու մեջ, ինչքանո՞վ է խորանում այդ ստեղծագործու-թյան մեջ, որքանո՞վ է հասկանում, թե որ ժամանակաշրջա-նի գործ է նվագում, արդյոք գիտի՞» այդ հեղինակի այլ գոր-ծեր... կասկածում եմ: Կարծում եմ դա շատ կարևոր է: Ես հույսով եմ էլ չեմ լինի նման ձևով անցկացվող քննություն-ներ: Ես կապվեցի Մոսկվայի կոնսերվատորիայի հետ, որ-պեսզի տեսնեմ, թե իրենց մոտ ինչպես անցան ավարտա-կան քննությունները, նույն ձևով, սակայն նվազակցու-թյամբ, ծայնագրություններն ավելի գեղեցիկ սեմյակում են արել, և ինձ, ասացին նաև, որ բոլորից պահանջել էին, որ համերգային զգեստներով լինեն: Մեր մոտ, ցավոք, դա չկար: Կարծում եմ դա ունի նշանակություն, որովհետև ամեն երաժիշտ նաև դերասան է. նա բեմ է դուրս գալիս: Դույս ունեմ գնալով մակարդակը կբարձրանա: Անհրաժեշտ է անպայման ուշադրություն դարձնել ինտելեկտին. երա-ժիշտը պետք է և՛ երաժիշտ լինի, և՛ գիտելիքներ ունենա»:

Փողային բաժնի ավարտական քննությունների հանձ-նաժողովի նախագահ Ալեքսանդր Սամուկյանի վկայմամբ. «Զնայած դժվար պայմաններին, ավարտողները բավալա-նին լավ էին պատրաստված: Այս տարվա ավարտող կուրսը շատ լավ մակարդակ ուներ, բավականին լուրջ ծրագիր ներկայացրեցին: Նրանք լիովին կարող են մեր քաղաքի ցանկացած նվագախմբում աշխատել»:

Ակադեմիական երգեցողություն բաժնի ավարտական քննությունների հանձնաժողովը նախագահում էր Ռեբեկա Օջախյանը: Նա նշում է. ««Վոկալ արվեստ ակադեմիական երգեցողություն» բակալավրական կրթական ծրագրով առ-կա ուսուցման ամփոփիչ ատեստավորման քննություններն իրենց տեսակի մեջ աննախադեպ էին, քանի որ երկրում տի-րող արտակարգ դրությունը պահանջեց նոր մոտեցում` հե-ռավար որակավորում, որն էլ պատշաճ կերպով հաջողվեց իրականացնել: Քննությունները կազմակերպվեցին սահ-մանված կանոնների համաձայն: Շրջանավարտները նշված ժամանակահատվածում ներկայացրեցին իրենց քննական ծրագրի տեսաձայնագրությունը, որն էլ քննվեց հանձնաժո-ղովի կողմից: Պետք է նշեմ, որ հանձնաժողովի կազմը մեծ պատասխանատվությամբ մոտեցավ այս գործընթացին և սահմանված ժամկետներում կարողացանք ամխափան անցկացնել լսումները: Գնահատական նշանակելիս հաշվի է առնվել ինչպես քննական հանձնաժողովին ներկայաց-ված տեսաձայնագրության տվյալ կատարումը, այնպես էլ ուսանողի կոնսերվատորիայում սովորելու տարիներին ուս-ման մեջ ունեցած առաջադիմությունը, լավ արդյունքներն

ու ձեռքբերումները»:

Մագիստրոսական կրթական ծրագրով առկա ուսուցման ամփոփիչ ատեստավորման քննությունների մասին Ռ. Օջախյանն ավելացրեց. «Որպես կանոն մագիստրոսա-կանում ուսումը շարունակում են լավագույն ուսանողները, և այս տարվա մագիստրոսներից ուզում եմ առանձնացնել Աննա Բեզլարյանին և Արթուր Մնացականյանին, ովքեր ար-ժանացան ամենաբարձր գնահատականին: Վերջնական գնահատականը մի քանի բաղադրյալների հանրագումարն է՝ քննական ծրագրի բարդությունը և առհասարակ, քննա-կան չափորոշիչներին համապատասխանելը: Վերոհիշյալ ուսանողներն իրենց տեսաձայնագրությունները ներկայաց-րեցին տեխնիկական բարձր պատրաստվածությամբ, ստեղծագործական ինքնատիպ մեկնաբանմամբ և երաժշ-տականությամբ»:

Ժողովրդական նվագարաններ և ժողովրդական երգեցո-ղություն բաժնի ավարտական քննությունների հանձնաժո-ղովի նախագահ Մարիաննա Տիգրանյանը արտահայտվեց հետևյալ կերպ. «Սույն թվականի ավարտական քննություն-ներն իրենց տեսակի մեջ աննախադեպ էին, քանզի թագա-վարակի համաճարակով պայմանավորված երկրում սահ-մանված արտակարգ դրությունը պահանջեց նոր մոտե-ցում` հեռավար որակավորում, որն էլ պատշաճ կերպով հա-ջողվեց իրականացնել: Քննական գործընթացը կազմա-կերպվեց սահմանված կանոնների համաձայն. շրջանա-վարտ բակալավրականները նշված ժամանակահատվա-ծում ներկայացրեցին իրենց քննական ծրագրի ծայնագրու-թյունը (տեսանյութի ձևով), որն էլ համապատասխանաբար քննվեց հանձնաժողովի անդամների կողմից: Գործին ամե-նայն պատասխանատվությամբ մոտեցան ինչպես քննա-կան հանձնախմբի պրոֆեսորադասախոսական կազմը, այնպես էլ շրջանավարտները, ինչն էլ թույլ տվեց քննական գործընթացը սահմանված ժամկետներում անխափան անց-կացնել: Դարկ է նշել, որ այս տարվա ժողովրդական նվա-գարաններ և ժողովրդական երգեցողություն բաժնի շրջա-նավարտ-բակալավրականները մասնագիտական պատ-րաստվածության առումով ոչնչով չէին գիջում նախորդ տա-րիների շրջանավարտներին և նրանց ճնշող մեծամասնու-թյունը փայլուն արդյունքներ ունեցան, որն էլ արտացոլվեց գնահատականներում` 27-գերազանց, 4-լավ և ընդամենը մեկ ուսանող` բավարար: Քննության ամփոփիչ գնահատա-կանը քննական հանձնաժողովի չորս անդամների (ներառ-յալ նախագահի) գնահատականների համրագումարի մի-ջին արդյունքն է: Գնահատական նշանակելիս հաշվի է առն-վել ինչպես քննական հանձնաժողովին ներկայացված ծայ-նագրության տվյալ կատարումը, այնպես էլ ուսանողի կոն-սերվատորիայում սովորելու տարիներին ուսման մեջ ունե-ցած առաջադիմությունը, լավ արդյունքներն ու ձեռքե-րումները: Հանձնաժողովի յուրաքանչյուր անդամ նշանա-կել է իր գնահատականը, բայց ավարտությունների և կար-ծիքների փոխանակման, ինչպես նաև ստացված արդյունք-ների քննարկման ժամանակ (որոնք գրեթե համընկնում էին), թերևս եզակի դեպքերում, հօգուտ ուսանողի` գնահա-տականները չէջին տարբերությամբ բարձրացվել են: Համե-մատելով նախորդ տարիների ավարտական քննություննե-րի հետ` այս տարվա քննությունն անկասկած գիջում էր. ու-սանողը զրկված էր այն հնարավորությունից, երբ քննու-թյունն ավանդորեն անցկացվում էր լեփլեցուն դաիլիժում, երբ շրջանավարտների ծնողներն ու բարեկամները ներկա գտնվելու, լսելու և քաջալերելու հնարավորություն ունեին և ուսանողը համերգային բեմում ավելի անկաշկանդ էր: Այ-դուհանդերձ, ստեղծված արտակարգ իրավիճակում, կոն-սերվատորիայի տեխնիկական և կազմակերպչական բա-ժինների կողմից առավելագույնս արվեց, որպեսզի հնարա-վոր բարդությունները հեշտ հաղթահարվեն և ավարտական քննություններն անցկացվեն պատշաճ մակարդակով: Խո-րին շնորհակալություն եմ հայտնում իմ գործընկերներին` հաճածաժողովի հարգարժան անդամներին, ինչպես նաև կոնսերվատորիայի դեկավար մարմիններին, քննության անխափան գործընթացն ապահովելու համար»:

Արամ Սաթյանի (եստրադային-ջազային գործիքների բաժնի ավարտական քննությունների հանձնաժողովի նա-խագահ) բնորոշմամբ. «Վոկալ արվեստ` էստրադային-ջա-զային երգեցողության քննությունն անցել է բարձր մակար-դակով, պատրաստելով ծայնագրությունները, ուսանող-ներն արել են կազմակերպչական մեծ աշխատանք: Իհար-կե ցանկալի էր, որ ուսանողներն ունենային բեմական կեց-վածք այդ տեսաձայնագրության մեջ, բայց ակնհայտ էր իրենց լուրջ վերաբերմունքը և կատարումը այդ ծայնագրու-թյուններում: Պետք է նշել նաև ամբիոնի դերն այս քննու-թյանը պատրաստվելու և այն անցկացնելու գործընթա-ցում»:

Դիրիժորության բաժնի քննությունների մասին, հանձ-նաժողովի նախագահ Դավիթ Ղազարյանը նշեց. «2020 թ.

հունիսի 4-ին տեղի ունեցավ Կոմիտասի անվ. պետական կոնսերվատորիայի խմբավարության ամբիոնի 2019-2020 թթ. ուսումնական տարվա բակալավրականի ամփոփիչ ատեստավորման քննությունը: Բակալավրականի այս տարվա շրջանավարտները 6-ն էին: Նրանք փետրվարի 10-ից աշխատել էին ուսումնական երգչախմբի հետ մինչև մարտի 10-ը: Այնուհետև երկրին հասած կորոնավիրուսի աղետի պատճառով մենք անցանք հեռավար ուսուցման: Ներկայացված քննական ծրագրերը ընդունեցինք նկարա-հանված տեսանյութի միջոցով: Հանձնաժողովը խմբավար-ների ամբիոնի երեք պրոֆեսորներ` Դ. Ղազարյան` նախա-գահ, անդամներ` Դ. Միրզոյան և Կ. Առաքելյան, ինչպես նաև ուսումնական գծով պրոռեկտոր Ա. Հովհաննիսյանը, ֆա-կուլտետի դեկան, դոցենտ Ռ. Ասատրյանը: Հաշվի առնելով նաև բակալավրականի շրջանավարտների 4 տարի ուսում-նառության առաջադիմությունը, ստացան բարձր գնահա-տականներ` 18, 19, 20 միավորներ: Ցանկանում եմ առանձ-նացնել Միլենա Կարազյանին (պրոֆ. Դ. Միրզոյանի դասա-րան), Աննա Մինասյանին (պրոֆ. Դ. Ղազարյանի դասա-րան): Բակալավրականը ավարտեց նաև անցյալ ուսումնա-կան տարվա շրջանավարտ Սոնա Միրիջանյանը: Ցանկալի է, որ այս կուրսից ուսումը շարունակեն մագիստրոսակա-նում Միլենա Կարազյանը, Անի Ավագյանը և Աննա Մինաս-յանը: Նույն օրը լսեցինք նաև բակալավրականում ավար-տող երկու օպերային-սիմֆոնիկ դիրիժորների` Ներսես Սկրտչյան և Շահե Քեշիշյան (դոցենտ Ռ. Ասատրյանի դա-սարան): Երկուսն էլ հեռնանկարային երաժիշտներ են և կա-րող են իրենց աշխատանքը շարունակել պրոֆեսիոնալ նվագախմբերի հետ: Նրանք արժանացան բարձր գնահա-տականներ: Այս բաժնի մագիստրոսականն ավարտեց 6 ուսա-նող: Երկուսը` Մարինա Ալավերդյանը և Գոռ Մելքոնյանը ցույց տվեցին աշխատանք հենց իրենց ստեղծած երիտա-սարդական երգչախմբերի հետ, որն իհարկե շատ մեծ առա-վելություն է: Բավական լավ կուրս էր: Ես հուսով եմ, որ նրանք բոլորը կյանք կմտնեն և կզբաղվեն իրենց սիրած գործով` խմբավարությամբ»:

Զինվորական-փողային նվագախմբի դիրիժորության բաժնի պետական ավարտական քննությունների հանձ-նաժողովի նախագահ Արզաս Ոսկանյանի խոսքով. «Քննու-թյունները նորմալ անցան: Հեռավար դասերը, պարզվում է այդքան էլ վտանգավոր և թերի չեն: Տեխնիկական խնդիր-ներն են մի քիչ բարդացնում, հատկապես դիրիժորների հա-մար, որովհետև երաժշտությունն ու ձեռքի շարժումները միշտ չէր, որ սինխրոն էին ստացվում: Ընդհանուր առմամբ միշտ լավ քննություններ են եղել այս բաժնում: Ավարտող-ներն ամուր հիմք ունեին, որովհետև սովորել էին փայլուն դիրիժորների մոտ, ինչպիսիք են` Յուրի Դավթյանը, Գրիգոր Ոսկանյանը, և հեռավարի անցնելիս դժվարությունները չխանգարեցին յուրաքանչյուր անդամ նշանա-կել է իր գնահատականը, բայց ավարտությունների և կար-ծիքների փոխանակման, ինչպես նաև ստացված արդյունք-ների քննարկման ժամանակ (որոնք գրեթե համընկնում էին), թերևս եզակի դեպքերում, հօգուտ ուսանողի` գնահա-տականները չէջին տարբերությամբ բարձրացվել են: Համե-մատելով նախորդ տարիների ավարտական քննություննե-րի հետ` այս տարվա քննությունն անկասկած գիջում էր. ու-սանողը զրկված էր այն հնարավորությունից, երբ քննու-թյունն ավանդորեն անցկացվում էր լեփլեցուն դաիլիժում, երբ շրջանավարտների ծնողներն ու բարեկամները ներկա գտնվելու, լսելու և քաջալերելու հնարավորություն ունեին և ուսանողը համերգային բեմում ավելի անկաշկանդ էր: Այ-դուհանդերձ, ստեղծված արտակարգ իրավիճակում, կոն-սերվատորիայի տեխնիկական և կազմակերպչական բա-ժինների կողմից առավելագույնս արվեց, որպեսզի հնարա-վոր բարդությունները հեշտ հաղթահարվեն և ավարտական քննություններն անցկացվեն պատշաճ մակարդակով: Խո-րին շնորհակալություն եմ հայտնում իմ գործընկերներին` հաճածաժողովի հարգարժան անդամներին, ինչպես նաև կոնսերվատորիայի դեկավար մարմիններին, քննության անխափան գործընթացն ապահովելու համար»:

Երաժշտագիտության բաժնի ավարտական քննություն-ների հանձնաժողովի նախագահ Ծովինար Մովսիսյանը նշեց. «Այս ուսումնական տարին արտասովոր էր համավա-րակի թելադրած անակնկալներով, հեռավար ուսումնառու-թյան փորձով, բայց հենց երաժշտագիտական մասնագի-տությունները հայտնվեցին ամենաշահեկան վիճակում, քա-նի որ միանգամայն հնարավոր էր ուսանողի և դասախոսի հեռավար կապը, գրավոր աշխատանքների էլեկտրոնային քննարկումները, խմբագրումները: Մի խոսքով, եթե կատա-րողական մասնագիտություններն այս ժամանակահատվա-ծում իսկապես լուրջ փորձությունների ենթարկվեցին և եր-բեմն հայտնվեցին անելանելի իրավիճակներում, ապա երաժշտագետների համար հեռավար պատրաստվելը պե-տական քննության լիովին արդարացրեց իրեն: Դրա վկա-յությունն էին այս տարվա ավարտական աշխատանքներն ու անգամ պաշտպանության հեռավար անցկացումը:

Որպես քննական հանձնաժողովի նախագահ, անդրա-դառնալով ԵՊԿ երաժշտագետների բակալավրականի և մագիստրոսականի 2019-2020 թթ. ուսումնական տարվա ամփոփիչ քննություններին, կցանկանայի նշել, որ շրջանա-վարտները հիմնականում ներկայացրել էին բարեխիղճ կա-տարված աշխատանքներ, թեմաների ընտրությունը բազ-մազան էր, հետաքրքիր, վերհանված էին քիչ ուսումնասիր-ված, կամ ընդհանրապես չուսումնասիրված ստեղծագոր-ծություններ, որոնցում նկատելի էր ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը: Դույս է ներշնչում, որ մեր ապագա երաժշ-տագետները սիրով և հետաքրքրվածությամբ զբաղվում են նորագույն երաժշտության, ֆուլկլորի, հայ ազգային կոմպո-զիտորական դպրոցի հիմնախնդիրներով:

Ա. Խաչատրյանի անվ. 16-րդ միջազգային մրցույթի հաղթող է չափազանց Դիանա Ադամյանը

1

Շնորհվեցին նաև մի շարք հատուկ մրցանակներ. «Յոհան Սեբաստիան Բախի Մենանվագ ջութակի համար ստեղծագործության լավագույն մեկնաբանություն» (1-ին փուլ) անվանակարգում հատուկ մրցանակ է ստացել Դիանա Ադամյանը, «Նիկոլո Պագանինիի Կապրիսի լավագույն մեկնաբանություն» (1-ին փուլ) անվանակարգում մրցանակ է ստացել Մայքլ Գերմերը, «Լյուդվիգ վան Բեթհովենի ռոմանսի լավագույն մեկնաբանություն» (1-ին փուլ) անվանակարգի հաղթող է ճանաչվել Լորենց Կարլսը: «Արամ Խաչատրյանի Երգ պոեմի լավագույն մեկնաբանություն» (1-ին փուլ) անվանակարգում լավագույնը Բեյլ Թինգն է: «Արամ Խաչատրյանի Պարի լավագույն մեկնաբանություն» (2-րդ փուլ) անվանակարգում մրցանակը շնորհվել է Դիանա Ադամյանին: «Հանդիսատեսի համակարգը» անվանակարգում հաղթանակի արժանացել է Բեյլ Թինգը, որն ընտրվել է առջանց քվեարկության միջոցով, նա 2021-2022 թթ. համերգաշրջանում Հայաստանի պետական սիմֆոնիկ նվագախմբի հետ ելույթ ունենալու հնարավորություն կունենա: 2020 թ. «Գրեմիի» անվանակարգում *PARMA Recordings* ծայրագրման ստուդիան Խաչատրյանի անվ. 16-րդ միջազգային մրցույթի առաջին մրցանակակիրն տրամադրելու է հատուկ մրցանակ՝ 25000 ԱՄՆ դոլարին համարժեք պայմանագիր: Ձայնագրությունները կթողարկվեն *PARMA Recordings* ստուդիայի կազմում գտնվող *Navona Records* ֆիրմային պիտակի ներքո:

Մրցույթը մեկնարկել էր հունիսի 6-ին՝ մեծ կոմպոզիտոր Արամ Խաչատրյանի ծննդյան օրը, առջանց ձևաչափով: Մինչև մրցույթին նվիրված ասուլիսի մեկնարկը ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարար Արայիկ Զարուբյանյանը, Խաչատրյանի անվ. միջազգային մրցույթի հոգաբարձուների խորհրդի նախագահ, արտակարգ և լիազոր Դեսպան Արմեն Սմբատյանը, հանձնախմբի նախագահ, ՀՀ ժողովրդական արտիստ Էդուարդ Թադևոսյանը, «Արամ Խաչատրյանի տուն-թանգարան»-ի տնօրեն Արմինե Գրիգորյանը Կոմիտասի անվ. պանթեոնում ծաղիկներ են խոնարհել կոմպոզիտորի հիշատակին: «Խաչատրյանի տուն-թանգարան»-ի տնօրեն Արմինե Գրիգորյանը նշեց, որ ցանկացած պայմաններում մենք պարտավոր ենք հիշել մեր հոգևոր արժեքներն ու տարածել այն: Համավարակի տարածման պատճառով ստիպված են փոխել տոնական միջոցառումների ձևաչափը. տուն-թանգարանը «*ARLOOPA*» կազմակերպության հետ համատեղ այսօրվանից մեկ ամիս շարունակ Երևանի տարբեր վայրերում հնարավորություն կընձեռն ունենալու կոմպոզիտորի սիրված ստեղծագործությունները: Խաչատրյանի անվ. միջազգային մրցույթի մեկնարկին նվիրված մամուլ ասուլիսի ընթացքում ողջունելով կազմակերպիչներին՝ նախարար Արայիկ Զարուբյանյանը նշել է, որ թեև ցավալիորեն այս օրերին մշակույթը կորուստներ է կրում, բայց սա մեր հնարավորություն է՝ օգտագործելու ժամանակակից տեխնոլոգիաները՝ մեր շուրջ հաղորդվող նաև արհեստական բանականությանը: Նախարարը հաջողություն է մաղթել մրցույթի բոլոր մասնակիցներին աշխարհի տարբեր ծայրերից և հավելել. «Սա ոչ միայն Հայաստանի, այլև շատ երկրների մշակութային կյանքում կարևոր իրադարձություն է: Արամ Խաչատրյանը մեր մշակույթի խորհրդանշաններից է, այդ իսկ պատճառով մեծ կարևորություն ենք տալիս այս մրցույթին: 2020 թվականին այն կլինի յուրօրինակ և առավել հիշարժան»: Մրցույթի հոգաբարձուների խորհրդի նախագահ Արմեն Սմբատյանը նկատեց, որ Խաչատրյանական ստուգատեսը կազմակերպելով առջանց՝ Հայաստանը ներկա պայմաններում կարողացավ գտնել մի հնարավորություն, որպեսզի հնչի Արամ Խաչատրյանի երաժշտությունը, ծանոթանանք մեր արվեստագետների, մեր անունների հետ: «Աշխարհն այսօր ապրում է տարբեր խնդիրներով, սակայն երաժշտությունը, արվեստն իրենց տեղը գտնում են, և մենք առաջիկա օրերին կհիմանք տաղանդավոր երաժիշտներով: Մենք երաժշտության միջոցով շփվում ենք աշխարհի հետ. անցած տարիների ընթացքում աշխարհում մոտ 1800 երաժիշտ սովորել և կատարում է Արամ Խաչատրյանի *Ջու-*

ՀՀԿԳՄՍ նախարար Արայիկ Զարուբյանյանը ծաղիկներ է խոնարհում Արամ Խաչատրյանի գերեզմանին

Ա. Խաչատրյանի անվ. մրցույթին նվիրված մամուլ ասուլիսին

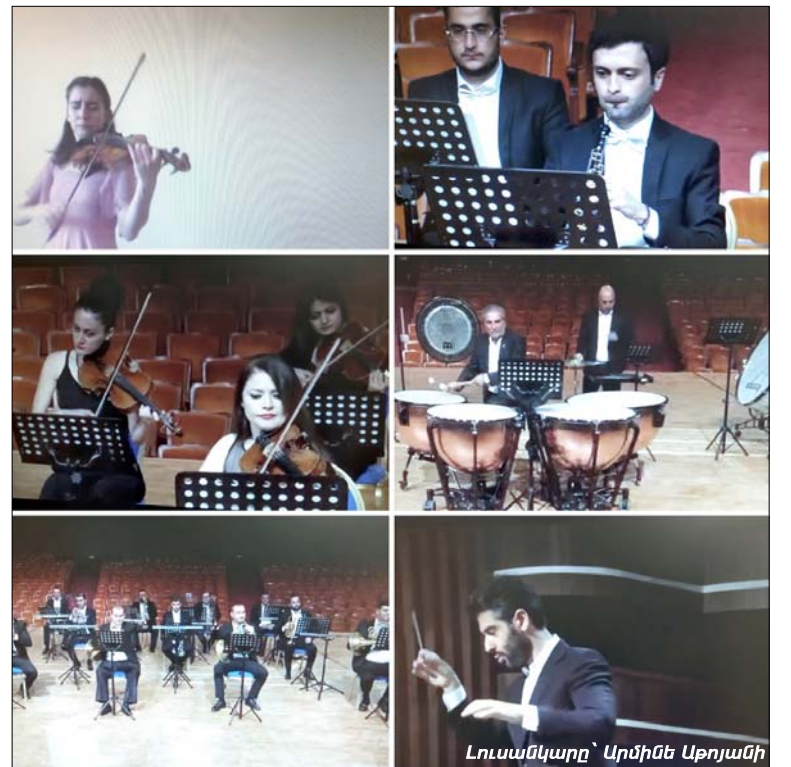

թակի կոնցերտը: Սա մեծ քաղաքականություն է. մրցույթի միջոցով հայկական երաժշտությունը հնչում է աշխարհում ոչ միայն հայերի, այլև օտարազգիների կողմից: Այժմ արդեն վստահ եմ՝ մեր էջ ենք բացում Խաչատրյանի անվ. միջազգային մրցույթում», - ասաց Արմեն Սմբատյանը: Խաչատրյանական մրցույթի հանձնախմբի նախագահ Էդուարդ Թադևոսյանը նշեց, որ հայ մեծ կոմպոզիտորի անունը կրող մրցույթն արդեն իսկ ունի իր ուրույն տեղն ու կշիռը միջազգային մրցույթների թվում. «Շատ համարձակ քայլ է մրցույթն առջանց անցկացնելը: Ուրախ եմ, որ մեր երիտասարդներին հաջողվել է գտնել տեխնիկական այնպիսի հնարավորություններ, որոնք իրավունք են տալիս մեր մասնակիցներին հեռավար հանդես գալ նվագախմբի հետ և հնչեցնել Արամ Խաչատրյանի երաժշտությունը»: Պարոն Թադևոսյանը նաև ողջունեց հանձնախմբի մյուս անդամներին: Ասուլիսին միացել էր նաև մրցույթի հանձնախմբի անդամ, *PARMA Recordings* ընկերության գլխավոր գործադիր տնօրեն Բոր Լորդը (ԱՄՆ), որն իր ուրախությունը հայտնեց այս հիմնալի ձեռնարկին մաս կազմելու համար: Նշեց, որ Խաչատրյանի անվ. միջազգային մրցույթն այս տարի անցկացվեց ջութակ մասնագիտությամբ: Հեռավար կերպով կայանալիք ստուգատեսի ամբողջ ընթացքում կիրառվել են տեխնոլոգիական մի շարք նորարարություններ: Մասնավորապես, պատրաստվել էր մրցույթի թվային մասնակցության ուղեցույցը. այն հասանելի էր *App Store* և *Google Play* հարթակներում: Առաջին անգամ հեռավար ձևաչափով միասին հանդես եկան մեծակատարը և նվագախումբը, և այս անհախադեպ գաղափարը կյանքի է կոչվել արհեստական բանականության շնորհիվ: Ի դեպ, Ա. Խաչատրյանի անվ. մրցույթը միջազգային մրցույթների շարքում առաջինն է, որ ստեղծել է հավելված: Ինչպես նշել էր մրցույթի գեղարվեստական պլանավորման ղեկավար Սարգիս Բալբաբյանը, յուրաքանչյուր մասնակից հավելվածում ուներ իր համարը,

որի միջոցով ներբեռնում է իր կատարումը և հասանելի դարձնում այն հանձնախմբի համար: Վերջինս ունկնդրում էր ու զննատուն կատարումներն իր համար հատուկ ստեղծված տիրույթում: Ջուզահեռ կարող էր միանալ նաև հանդիսատեսը մրցույթի կայքի միջոցով և ուղիղ հեռարձակմամբ դիտել այն: Ուշագրավ է, որ ջութակահարները, որոնք դուրս էին մնացել մրցապայքարից, ցանկության դեպքում կարող էին նաև կապ հաստատել հանձնախմբի անդամների հետ և ստանալ իրենց ելույթների մեկնաբանությունները կամ ուղղակի խորհրդատվություն:

Մրցույթը կայացավ երեք փուլով: Առաջին փուլը շարունակվեց մինչև հունիսի 10-ը: Երկրորդ փուլը կայացավ հունիսի 12-ին և 13-ին: Իսկ հունիսի 15-ին տեղի ունենցավ երրորդ՝ եզրափակիչ փուլը. այս փուլում ջութակահարները հեռավար կարգով հանդես եկան նվագախմբի հետ՝ կատարելով Արամ Խաչատրյանի ջութակի Կոնցերտը: Հայաստանի պետական սիմֆոնիկ նվագախումբը՝ գեղարվեստական ղեկավար և գլխավոր դիրիժոր Սերգեյ Սմբատյանի ղեկավարությամբ, Խաչատրյանի ջութակի Կոնցերտի ծայրագրությունը կատարել է երաժիշտների առանձին խմբերով: Մրցույթի մասնակից ջութակահարները հնարավորություն ունեցան ծրագրավորման ժամանակակից տեխնոլոգիաների միջոցով ստանալ նվագախմբի նվագակցությունը, ընտրել հարմար տարբերակն ու իրենց կատարումը հեռավար համադրել նվագախմբային նվագակցության հետ: Խաչատրյանի անվ. 16-րդ միջազգային մրցույթի նախընտրական փուլը հաղթահարել էր և մասնակցելու իրավունք էր ստացել 19 ջութակահար, որոնք ներկայացնում էին Թայվանը, Կորեայի Հանրապետությունը, Հունկոնգը, Ռուսաստանը, Ֆրանսիան, Լյուքսեմբուրգը, Կանադան, Դանիան, Շվեդիան, Ճապոնիան, Ավստրիան, Հունաստանը, Հայաստանը: Խաչատրյանի անվ. 16-րդ միջազգային մրցույթն ազդարարող առջանց համերգին տաղանդավոր ջութակահար Հրաչյա Ավանեսյանը Հայաստանի պետական սիմֆո-

Լուսանկարը՝ Արմինե Աթոյանի

նիկ նվագախմբի հետ կատարեց Խաչատրյանի ջութակի Կոնցերտը:

Նշեց, որ Ա. Խաչատրյանի անվ. միջազգային մրցույթը Միջազգային երաժշտական մրցույթների համաշխարհային ֆեդերացիայի (*World Federation of International Music Competitions*) անդամ է, մրցույթի կազմակերպիչն է «Արամ Խաչատրյան-մրցույթ» մշակութային հիմնադրամը: Այն տեղի է ունենում ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարության աջակցությամբ: Մրցույթի նպատակն է՝ բացահայտել տաղանդաշատ երիտասարդ երաժիշտներ, նրանց ընձեռել մասնագիտական առաջընթացի հնարավորություններ, ինչպես նաև մրցույթի միջոցով էլ ավելի հանրայնացնել Արամ Խաչատրյանի արվեստը:

Պատրաստեց՝ ԱՐՄԻՆԵ ԱԹՈՅԱՆԸ

Նյութը քաղված է <https://factor.am/257346.html> և <https://www.aravot.am/2020/06/16/1118161/> կայքերից

A P H O

1 "Ария", вся построенная на запредельных, высоких созвучиях, потрясла зал. Истинно моцартовская гармония слышалась в этой вещи. Век изнемог от интеллектуальных музыкальных новаций, а тут светло, проникновенно и чисто говорило сердце, и люди невольно потянулись к этому забытому веком огню.

"Элегию" и "Ноктюрн" Арно Арутюнович сыграл на фортепиано сам. В передаче впечатлений от музыки тяжелы и неповоротливы самые легкие, самые точные слова. Огромный дар Бабаджаняна—композитора несомненен, но дар Бабаджаняна—пианиста несомненен еще более. Такие чувства, вероятно, испытывали современники Листа, Шопена, Рахманинова, и я удивляюсь, что все еще не учрежден мировой приз "золотой руки". Одному из первых он, вне всякого сомнения, был бы присужден Арно Бабаджаняну.

Конечно, исполнять чужое великое творение – задача почетная. Но играть свое, сочиненное еще буквально вчера!.. Какую проповедь вы предпочли бы услышать: из уст того, кто сам написал вдохновенный текст, или из уст того, кто заучил чужое?.. Бабаджанян брал аккорды такого полного и глубокого звучания, что щемило сердце. "Суховатое" под руками других пианистов фортепиано поражало чувственностью и сочностью. Ориентальный стиль? Нет, первородно, исконно восточный, выросший из души человека, которому не занимать родных армянских созвучий.

Есть в армянском языке слово "бник", которое почти не поддается переводу. "Местный", "исконный", "первородный" – не передают все же точного смысла этого слова. "Бник" – это то, что всегда было здесь, на этой земле или в этом месте данной земли, что успело пустить родовые корни за века и тысячелетия. "Бник" относится к деревьям и к людям, и даже к творениям духа. Все возведенное Рафо Израеляном – "бник" самой высокой пробы. "Ноктюрн" Бабаджаняна из числа таких же счастливых созданий. Сам голос народа, голос Армении, само мелодическое богатство этого векового голоса. Это строй горячей, певучей, вознесенной армянской земли, дивный лад ее резких нагорий и та вековая тоска души, которую лучше всего выражает, кажется, только дудук. Облагороженный в современном фортепианном изложении вечно живой мелос народа. Два широких орлиных взмаха, две крупные руки пианиста жадно обрушиваются на клавиатуру, и мелодия – раздольная, певучая, крылатая – плывет над замершим залом, сомнамбулически замороженным яркой несомненностью дара. Медленное басовое начало с его наплывами волн–аккордов, величаво поднимающихся к пронзительным и чистым напевным верхним звукам, особенно впечатляюще.

Собственно, почему "Ноктюрн"? Но с названием, данным самим композитором, трудно спорить. "Ноктюрн" так "Ноктюрн", хотя это одна из самых выразительных национальных вещей, какие только мне приводилось в жизни слышать. Дело не в названии, а в духе. А он проступает в этой вещи глубоко и сильно, поднимая камерное произведение до высот народного выражения.

Что же это было? Авторские концерты? Отчет перед Арменией? Признание в любви родной земле? Осознание сыновнего долга?

Благодарная душа склоняла голову перед всем тем, чем напоила ее земля отцов. Дар возвращался в родное лоно: маленькое облачко, поднявшееся от глады моря, возвращалось в него дождем – благодатным, обильным, мощным. В этой музыке таился великий урок. Она как бы говорила: перерасти колыбель нельзя, в ней можно потом только не поместиться. Колыбель была и останется вовеки самым главным мерилом, как бы высоко ни возносила нас судьба. Что сделал несравненный Гайдн после своих триумфальных концертов в Лондоне на склоне лет? Он возвратился в родные места и поцеловал порог того домика, где родился в скромной семье каретника. Что сделал Александр Спендиаров, родившийся и всю жизнь проживший вне Армении? Он завершил свою жизнь блистательными "Ереванскими этюдами", созданными на той земле, которая подарила ему его гений, и целым циклом авторских концертов прославил Армению. У всех у нас еще свежи в памяти авторские концерты Арама Хачатуряна в Большом зале Армфилармонии, ныне носящем его славное имя. "Элегия" Арно Бабаджаняна посвящена памяти Арама Хачатуряна. Что сказать об этой прекрасной фортепианной миниатюре, в которой использовано знаменитое "Кани вур джаним" Саят-Новый? Какими словами передать эту чудную музыкальную эстафету от Хачатуряна к Бабаджаняну? Здесь уместны только слова поэта:

Если один из нас падет,
подымается другой красноречивый,
употребляя слова высоких душ.
(Эль Самауаль, арабский поэт)

Маленькая девочка подбежала к сцене, чтобы вручить Бабаджаняну красные розы. Запомнит ли она эту минуту своей жизни, самую атмосферу этого неповторимого концерта? Запомнит ли себя с этими розами в руках, счастье своего отклика на бессмертную музыку?

"Бо-я взял лютню, сосредоточил свой дух и заиграл. Мысли его были в высоких горах".

И я вспомнила свою беседу с композитором в Москве в один из пасмурных осенних дней 1980 года. Арно Арутюнович был нездоров. Он кутался в теплый халат и, сидя на кровати, неспешно разворачивал передо мной свои думы.

– Армения вошла в меня так глубоко, что я не представляю себе, чтобы я мог написать что-нибудь не созвучное нашим напевам, начиная от песни до камерно-симфонических вещей. Что бы я ни написал – все армянское. Удивительное дело, десятилетиями живу в Москве, но за какой звук ни возьмусь – встает Армения. Это потому, что композитор все черпает из первых детских лет и время от колыбели до юности для него важнейшее. Помните у Сент-Экзюпери: "Я родом из детства"? Так и я. И не просто из Армении, а еще конкретней – из Еревана двадцатых-тридцатых годов. Я еще потому так охотно согласился написать музыку к кинофильму "Песня первой любви", что там были слова, сказанные как бы о моем детстве. Я не мог это живо не прочувствовать. Помните? –

Здесь звезды так ярко, так
низко горят,
что можно рукой их достать.
Здесь вечер спускался с
горы Арарат
мою колыбель покачать.

Был переулочек глухой,
цвел перед домом платан.
Рос я с тобой и мужал
я с тобой,
город жизни моей – Ереван.

Да, я рос вместе с Ереваном. Когда—нибудь, если доживу, буду одним из его старожилов, хорошо помнящим его глинобитное начало. Помню, как в самом начале тридцатых годов отец купил мне велосипед. А надо сказать, что купить велосипед в те трудные годы значило примерно то же, что сегодня купить дорогостоящую автомашину. Отец же был обыкновенный служащий, бухгалтер. Все поражались такому жесту отца. А он, мудрый и прозорливый, объяснял: "У мальчика, видно, большой дар, и я не хочу, чтобы в его душе осталось надсадное чувство ущербности, не хочу, чтобы он клянчил у сыновей более обеспеченных родителей проехаться на их велосипедах разок—другой. Пусть растет уверенным и неущемленным. Ведь большую вещь не создашь с ущемленной психикой".

Сегодня, когда меня спрашивают, кому я обязан тем, чего достиг, я все уверенней и уверенней отвечаю: отцу. Он был из породы редких отцов и редких наставников. Моим чувством Армении я целиком обязан ему. Если вы не возражаете, я немного повспоминаю о нем, тем более что это и будет ответом на ваш вопрос о моих национальных истоках. Приспел, знаете ли, возраст воспоминаний и размышлений, и живой собеседник – память – все чаще и чаще будит меня теперь по ночам...

Да, отец был простой бухгалтер. Но в душе, конечно, музыкант. И музыкант, смею сказать, выдающийся. Как он играл на каманче, на свирели, на фисгармонии! Особенно хватала за душу его игра на свирели. Нужно было слышать, как он исполнял "Дле яман". Ах, молодость, молодость, суета и вечная занятость неизвестно чем! Все собирался записать игру отца на магнитофонную ленту, да откладывал с сегодня на завтра, вот и не успел... А теперь, словно в насмешку, сижу в окружении совершеннейшей музыкальной техники, да вот нет в живых отца, и только флейта его покоится как память в моей ереванской квартире...

Хочу дать совет молодым: не откладывайте исполнение своего сыновнего долга, не ждите этого "завтра" – оно может так и не наступить...

Помню, отец говорил: *"Ты родился в более счастливое время. Кто знает, будь у меня такие возможности, я бы, может, тоже стал композитором, как и ты"*. Его юность пришлась на тяжелое время десятилетия годов двадцатого века. Из Сурмалинского уезда он приехал в Ереван, поступил в учительскую семинарию. После окончания сначала преподавал, потом стал бухгалтером. А по вечерам дома предавался любимому музицированию, из свободной и нестесненной стихии которого, как я теперь понимаю, собственно, и рождается все самое вдохновенное в музыкальном искусстве.

Я уже говорил, что отец был хороший наставник. Учительская семинария сказывалась. Помню, он взял меня с собой на похороны Спендиарова. Мне было тогда семь лет, я еще многого не понимал и удивился, что процессия вместо обычного маршрута вниз, за черту города, идет вверх по улице Абовяна, к нынешнему зданию Оперного театра. Когда я спросил об этом отца, он сказал: *"Смотри и запомни – умер великий человек, его похоронят на площади перед театром его имени"*. Еще я запомнил, что гроб был со стеклянным окошечком. Взял меня отец и на похороны Комитаса. По всей длине гроба шла надпись: *"Счастлив тот, кто умирает на родной земле"*. Надпись была нацарапана.

– Не переиначенная ли это цитата из Диогена Лаэртского: "Прекрасно опочить в лоне родной земли", или из Еврипида: "Да буду я скрыт и погребен в холмах родной земли"?

– Бог весть. Возможно. Вот другое воспоминание. Отец дружил с Чаренцем. Поэт часто по-дружески заходил к нам. Гордый моими первыми музыкальными успехами, отец как-то похвастался перед Чаренцем, что я сочинил "Пионерский марш". "А ну–ка сыграй", – попросил Чаренц. Я бросился по фортепиано. "А ноты у тебя есть?" – спросил Чаренц по окончании игры. "Есть". – "Давай–ка их сюда". И он размашисто написал по всему фронту заглавного листа (как это умел делать только он – добрый великий Чаренц): "Издаёт 1000 экземпляров. Египсе Чаренц. 1931 год". И что вы думаете? Издали. С моим портретом. С портретом человека, которому не исполнилось еще и одиннадцати лет...

Добротой Чаренца мы, дети, иногда злоупотребляли. Помню, мы с моим другом Ариеном часто вели такой примерно диалог: "Ты голоден?" – "Да." – "И я тоже. Пошли к дяде Егису". И мы шли к Чаренцу. Он тогда жил в гостинице

"Ереван", где у него был отдельный номер, весь оклеенный японскими шелковыми обоями и заставленный статуэтками Будды. Поэт и в час дня все еще сидел в постели и неизменно спрашивал с участливостью: "Что, дети, голодны? Поищите чего-нибудь на кухне". И мы бежали на его кухню, то есть в отсек его номера, не очень задаваясь вопросом о том, не поглощаем ли у Чаренца последнее.

Раз уж я начал вспоминать людей, которым многим объяснено, что не могу обойти вниманием и Арама Хачатуряна. В 1978 году я написал "Элегию", посвященную его памяти, где я использовал знаменитое "Кани вур джаним" Саят-Новы. Могу спросить: почему именно Саят-Нова? Это тем более неожиданно, что вообще-то я не принадлежу к композиторам, которые часто используют фольклор. А дело было так. Узнав о смерти Хачатуряна, я сел за рояль и пальцы мои невольничьи стали играть "Кани вур джаним", а в памяти моей всплыл далекий, полузабытый образ – 1938 год, Ереван, приезд Арама Ильича, который внимательно и углубленно слушал игру таристов, дудукистов, каманчистов. Часто после сыгранной мелодии он говорил: "Это мне знакомо". Но вот заиграли "Кани вур джаним" Саят-Новы. Он долго слушал, весь уйдя в эти звуки (хотя, конечно, слышал это не впервые), потом долго молчал и наконец сказал: "Как можно было сочинить столь гениальную мелодию?" Эти слова запали мне в душу и вот всплыли при работе над "Элегией".

Помню еще случай из совсем уже раннего детства. Однажды нам в детском саду сказали, что сегодня мы не пойдем гулять, так как приехал дядя из Москвы, который будет проверять у нас слух. Было это в 1927 году. Асканаз Мравяна попросил Арама Хачатуряна проверить музыкальные способности детей Еревана. Могу ли я забыть слова Арама Ильича: "Этот мальчик непременно должен учиться музыке"? Он же помог мне впоследствии поступить в Московскую консерваторию.

Говорит ли все это о моих крепких армянских корнях? Да, самобытным композитором можно стать только через национальное. Мне особенно близки городская ашугская песня, Саят-Нова, Дживани, сотни безымянных создателей прошлых веков. Но, вместо того чтобы сразу говорить о национальной специфике, я далеко зашел в своих воспоминаниях детства и юности...

– Напротив, Арно Арутюнович, вы проникновенно описали саму атмосферу Еревана тех далеких лет, каждый штрих жизни которого поистине бесценен для истории культуры. Такие свидетельства, как ваше, особенно дороги. Ведь это взгляд художника, эмоциональное восприятие того куска жизни, который летопись донесет лишь в словах скупых и обычных. Учитывая еще, что композиторы редко пишут воспоминания, эти ваши размышления приобретают особую цену.

– Да, сейчас у меня время синтеза. Такой уж выдался период жизни. Все время меняешься. Сегодня ты уже не тот, что был вчера. Завтра добавишь еще одну грань к этому изменению. Меня вот часто принимают за композитора-песенника. настолько часто, что не могу не рассказать об одном курьезном случае. В Бонне исполнялся мой квартет, посвященный памяти Шостаковича. Один из журналистов, просматривая программу, решил, что это какой-то другой Бабаджанян, мой однофамилец, ибо композитор Бабаджанян – это широко известный автор песен. Меж тем меня как раз больше всего привлекает камерно-симфоническая музыка. Песни, конечно, быстро распространяются, приносят популярность. Но я не только песенник. И свои камерные вещи я люблю все-таки больше песен. Но в наш век композитор должен выступать во всех жанрах. Музыка не кино, к театральным представлениям, песня. Песня требует особого дара. Она давалась не всем даже великим композиторам.

Вообще композиторский талант – это комплекс. В него входят большая музыкальность, мелодический дар, умение komponовать большие мысли, чувство формы, гармонический слух, чувство целостности, то есть музыкальная драматургия, изобретательная способность. Как видите, компонентов у того комплекса, который зовется композитором, немало. И все важны. Не достает чего-либо природа человеку – и музыка не вызывает интереса.

Мой самый любимый инструмент – фортепиано, но люблю и виолончель. Так хотелось бы самому исполнять свои вещи, но теперь, увы, не позволяет здоровье. Нервы уже не те, не для больших выступлений на эстраде. Когда-то врачи нашли у меня серьезную, чуть ли не смертельную болезнь. Мне был тогда тридцать один год. Диагноз, к счастью, не подтвердился, но внутреннюю силу мою эта неосторожность врачей надломилла. Вот как важна порой бывает святая ложь врачей. А как я тоскую по пианистическим выступлениям, как хотелось бы давать авторские концерты! Но, увы, теперь музицирую только для себя и иногда – редко – даю небольшие сольные выступления по телевидению. Так, потрясенный смертью Шостаковича, сразу сел за рояль и всю ночь играл в Дилижане – написал первые страницы своего квартета. С тех пор это начало квартета не менял, хотя и работал над остальным текстом целый год. Вот что значит вдохновение. Кстати, это одно из моих уязвимых мест – я работаю только по вдохновению, а не методично каждый день. Да, пишу по вдохновению и только после воздействия на мою душу сильного раздражителя. Таким сильным раздражителем сегодня для меня является мой долг перед Арменией, перед отцом, перед памятью

6

ԱՐՈՍ

5

безымянных ашугов...

“...когда–нибудь, если доживу, буду одним из его (Еревана) старожилов”.
Он не дожил.

Мы провожали его всенародно в ноябре 1983 года. И если, как сдается мне, в любой толпе всегда стоит летописец, то сама судьба призывает меня завершить и дополнить его портрет. Долг – вещь действенная. Более того – безотлагательная.

Итак, об Арно Бабаджаняне – с любовью. И если слова мои будут грустны, тому виной обстоятельства долгой схватки человека с болезнью.

Мелодический дар Арно Бабаджаняна был баснословным. Не то, чтобы многие другие таланты были менее могучими или менее обаятельными (слава Богу, век оказался способным на великое созвездие!), но все–таки такой искрометностью и блистательностью, такой очевидной несомненностью дара, ощущаемыми буквально с первых же аккордов, природа слепит нас не часто.

О глубокой мощи гениев я не говорю. На то она глубока и мощна, чтобы стоять особняком. Но сколь часто то тут, то там в мире просыпается моцартовское начало, когда природа словно любит сама собой, переливаясь через край в избытке и упоении. Щедра она к таким своим детям, одаривая их путем яркой кометы и таким поклонением, что тем труднее примирение с горькой неизбежностью конца. Великие одиночки труженики – гении признанные и непризнанные, – те легче сходят под непроницаемую сень, ибо и при жизни свет сочился для них не слишком обильно и лавинообразно. Их свет был впереди, и они знали это. Покорные судьбе (ведь “гений – это терпение”, Гете), они спокойно сходили под гробовую сень, порой даже не замеченные современниками... Не то происходит с плодом, брызжущим соком. Блистательный Россини, Чимароза, импровизационный талант Мицкевича, все великие актеры – какой шлейф вчера еще игравшей всем своим соцветием жизни уносили они с собой, среди какою оглушительной скорби современников сходили в могилу! Провидение, щедрое на жизнь, обычно оказывается щедрым и на преклонение в минуту последнего часа.

Контраст этой полноты жизни и смерти потрясает. “Мы были когда–то Пергамом” – извечный ход жизни, не щадящей самое себя, приводит в соприкосновение две нестерпимости – тьму и свет.

На Востоке во все века ювелиры знали: если долго смотреть в глубь черного, на иссиня–черные камни (скажем, гагат), то это укрепляет зрение. Жизнь укрепляла душу Арно Бабаджаняна испытаниями. И чем смертельней была их глубь, тем настойчивее душа обращала свой взор к свету. Жизнь исторгала из его сердца звуки такой красоты и силы, что это можно было бы принять за пиршество, если бы мы не знали, что сам–то он пил кубок, отравленный ядом... Дар врожденный и впечатления бытия – из этого и складывается талант. А такие впечатления бытия, лежащие на впечатлительную душу художника... Ведь занозит сердце не все. Он три десятилетия боролся с тяжелой болезнью. Это ли не впечатления, причем самые глубокие – внутренние! А что значит бороться с тяжелой болезнью? Это значит заглядывать в лицо смерти. Он имел ее перед глазами тридцать лет, начиная с того дня в 1952 году, когда диагноз врачей чуть не сбил его с ног – лимфогранулематоз. В любых справочниках написано, что это болезнь смертельная. В лучшем случае – несколько лет жизни. При самом удачливом для пациента течении болезни, то есть вялом протекании процесса, – одно десятилетие. От силы двенадцать лет. Арно Арутюнович болел тридцать один год. Что это означало? Что восстановление внутреннего равновесия шло у него быстро? Что природа была милостива к нам, ждавшим от него все новых и новых мелодических щедрот?

Что бы это ни было, мы получили “Элегию”, “Героическую балладу”, “Шесть фортепианных картин”, Фортепианное трио, Скрипичную сонату, Виолончельный концерт, Струнный концерт памяти Шостаковича, “Ноктюрн”, “Арию”, массу песен, да и все лучшее, написанное им, было написано как раз в это тридцатилетие.

Многим хотелось бы видеть его талант приложенным именно к этой камерно–симфонической сфере, его корили за увлечение песнями. Но надо ведь вглядываться и в саму природу дара. Да и кто взвесил на весах, что лучше: методическое, кропотливое и масштабное развертывание темы или же сама эта тема, приходящая как озарение, как изолированная очерченность мига? В этюде иногда больше пульсации жизни, чем в большом полотне.

Песня. Чуть ли не пренебрежительно говорят об этом малом жанре. Но ведь первоэлемент любого большого музыкального сочинения – мелодия, ария, песня, музыкальная тема. И песня порой простодушно и чисто выступает в этой своей обнаженности. Неужели все надо обязательно куда–то вкрапливать, вставляя, непременно подавлять соседством, инкрустировать?

Многофигурные композиции в живописи – это одно, а небольшие портреты – другое. Можно и карандашным наброском остановить мгновение. Песня, излившаяся прямо из сердца, может быть, конечно, где–то использована и куда–то вкомпонована, но почему не спеть ее и отдельно, вот так, прямо с пылу с жару, как только она родилась? Спеть ведь

можно только мелодию, а не хитросплетения смонтированных звуков. Собственно, это мы и делаем, когда в опере выделяем арию и переносим ее в отдельное концертное исполнение.

Хорошая песня у всех на устах, а так ли уж мал жанр, который может столь полюбиться? Кстати, что писал Саят–Новва? Песни. Это не помешало ему быть гением. А кто был Орфей? Главное не величина, а жизнеспособность творения.

Когда–нибудь придет бережный и талантливый аранжировщик, и песни Арно Бабаджаняна зазвучат по–новому. Ведь не пропадать же такому алмазу. А ювелир найдется. Этот грядущий благоговейный гравер аранжирует песни Арно Бабаджаняна так же, как Жорж Гарваренц аранжировал некоторые мелодии Шарля Азнавура. И, как говорится, с Богом!

Он был очень веселым человеком. Юмор Арно Бабаджаняна – тема неисчерпаемая. Он заряжал и заражал людей. Сколько же горечи и страдания было скрыто за этим фасадом, очень естественным, очень органичным, но все же фасадом! Комики, клоуны, сатирики – это общеизвестно – обычно очень грустные люди. Более того, люди трагические. Чаще всего трагической судьбы. Видимо, каждый подошедший к какой–либо роковой черте, невольно инстинктивно оглядывается назад, и жизнь – пленительная, почти утраченная, теперь уже скупом отмеряемая, – открывается ему во всем своем слепящем и ярком свете, как любимая женщина, которую рок ссудил потерять. Как хрупкий сосуд несут они этот пока еще при них находящийся дар жизни и живут среди не подозревающих об этой заганности людей, как зрячие среди слепых. Не существование, но бытие их каждый день, каждый час, каждая емкая минута. Ветхозаветные старцы уходили из мира, прожив свой полный срок, “насытившись днями”. О, авторы этих слов знали, что значит прерванная на середине самая главная радость любого человека – радость бытия, то право на жизнь, какое дает нам здоровье. Шекспир, Лоренс Стерн, Гоголь, Чехов, Зоценко, Булгаков, почти все великие сатирики мира – какой ценой была куплена доставляющая нам наслаждение веселость! Но если дух композитора одерживал в неравной борьбе со смертельной болезнью победы в течении тридцати лет, буквально затопляя мир своим искрящимся даром, то одну победу болезнью все–таки одержала еще в самом начале: она отняла у нас великого (что толку бояться громких слов, когда они точны!), гениального пианиста. Болезнь изнуряла Арно Арутюновича настолько, что он начинал бояться зала, долго не мог сидеть за роялем. Он боялся, что силы оставят его уже перед концертом (а это ведь двухчасовое напряжение из числа сильнейших). Пальцы в холодном поту скользили по клавиатуре. Это было со стороны провидения то же, что вырвать язык у человека, которому есть что сказать, перерезать голосовые связки Карузо или ампутировать руки у великого каллиграфа. Обычно природа заботится о техническом оснащении гения, а тут... Он мог бы выступать с авторскими концертами, и какими концертами! Он мог бы играть любимых Шопена, Бетховена, Рахманинова. Именно на Рахманинова была рассчитана его рука с ударом такой мощи и одновременно нежности. Об исполнительском гении Арно говорили Рихтер, Шостакович, Эшпай, многие другие. Игумнов пророчил ему блестящее будущее еще в самом начале его пути. Пророчество сбылось лишь наполовину. До нас дошел лишь свет звезд композитора Бабаджаняна. Гений пианиста открывался лишь урывками и еще в минуты вдохновенных музицирований где–нибудь в гостях, во время застолья. Но счастье это выпадало редко и очень немногим из слушателей. А это было именно счастье. Мне оно выпало лишь раз. Я уже писала о впечатлительности. Ее пища – встречные впечатления жизни. Думаю, я была бы не из числа худших слушателей. И потому такая закрытость, глухота и скупость судьбы представляются мне непостижимыми. Лишь исполнение “Ноктюрна” и “Элегии” на авторском концерте в день 60–летия да несколько телевизионных записей его игры – вот и все, что выпало мне в жизни. Фактически же – лишь авторский вечер, ибо магнитофонная запись – дело неверное, это не живое музицирование. Но чтобы потрясти, и этого немногого было достаточно. Чтобы потрясти и одновременно опечалить. Что толку сетовать! То один, то другой знакомый говорили мне, что слушали Арно Арутюновича в чьем–то доме или в коттедже в Дилижане. Но ведь и в Голландии многие когда–то знали, что жив еще Рембрандт, который теперь пишет почему–то все больше стариков... И Екклесиаст, полагаю, читал иногда отрывки друзьям и знакомым. Эх, Христос в твоей жизни, возможно, и встретится, но будешь ли ты Левиим? Подаришь ли свою мастерскую со всеми инструментами и расплавленным в бесформенные лепешки золотом своим подмастерьям и уйдешь ли, как золотых дел мастер Саляхаддин за Джалалиддином Руми, чтобы больше не расставаться с ним и служить ему до самой смерти?... Впрочем, Санчо Панса тоже бросил все... Мы скажи бы, что такие люди очень впечатлительны. Но что есть впечатлительность? Готовность души к определенным, избранным впечатлениям? Извечный спор, что важнее: зерно или разрыхленная почва? Я хотел бы стоять швейцаром у двери, где живет Петр Ильич Чайковский, сказал как–то Чехов. Именно так говорят уста понимания.

Смертельная болезнь приходит, чтобы убить жизнь, несмертельная – наоборот, чтобы оградить ее от смерти. Его болезнь была смертельной. Но долгие годы борьбы с ней в

конце концов внушили ему веру в собственный могучий дух. Так казалось ему. Так казалось всем. Но сома шлет сигналы безошибочные. Осаждаемый предчувствиями, он стал чаще ездить в Армению, в Дилижан. Пытался лечиться голоданием. Бросил курить. Проницательный врач мог бы легко прочесть в этом отказе не одно только волевое усилие: ведь ни пища, ни курение, ни прочие радости жизни нейдут нам на ум, когда нам плохо.

Поразительно осознаваемая сыновность тоже говорила о том, что он прощался с миром. Он чаще говорил теперь об отце, о своем долге перед Арменией, создал пианистический шедевр из знаменитой песни Саят–Новвы, исполнив который склонился в благоговейном поклоне перед памятью Арама Хачатуряна. Теперь он хотел служить только и только Армении. Давно миновали годы, “когда свой дар, как жизнь, он тратил без вниманья”, говоря словами Пушкина. Теперь и дар и жизнь – все было отдано родине. Но это уж всегда так: если ты человек больших познаний и большого дара – ты принесешь все это родине. Если ты не сделаешь этого, отдав свое умение чужбине, – то зачем твои большие познания и твой большой дар? Когда в сердце не горит великое сыновнее пламя, все сотворенное тобой умрет вместе с тобой в чужих землях. Ибо гробы делаются из тех же деревьев, что и колыбели.

Уже была сделана последняя в его жизни операция, уже оставалось жизни часа полтора, не более. “Я вошел к нему, – рассказывал композитор Эдвард Михайлович Мирзоян. – Он пришел в себя и, когда увидел меня, улыбнулся такой нежной улыбкой, какой я не видел ни на чьем лице никогда в жизни. Так улыбаются только дети, но это было еще пронзительнее, еще незащищенное, еще нежнее и лучезарнее. Как смотрели его глаза! Это длилось минуту, не больше, а потом лицо опять сжалось в трагическую маску, отвечая, вероятно, каким–то внутренним ощущениям, предчувствиям (или нестерпимо ясному осознанию конца?)”.

Тридцать лет он боролся с грозным недугом, а тут операция была пустячной (небольшая кровоточащая язва желудка), но сил бороться с ней уже не было: в глубокой, скрытой от света и хирургического обнажения, жизни организма таились коварные множественные метастазы, расцветшие пышным цветом после трех десятилетий сдерживаемой борьбы.

Скажут: эта картина излишне физиологична. Но именно так уходит жизнь, бесценная вообще, и вдвойне бесценная, когда речь идет о талантливом человеке. Что знаем мы о том, какие чувства испытывает обреченный человек, знающий все о своем уходе, но не способный примирить с этим свое сердце! Ведь плачет даже уставшее сердце, и только из этих глубин возникает самая светлая, самая человеческая, пронизанная жизнью музыка, гимнический взлет аккордов. Благословляет тот, кто молится, благоговеет тот, кто восторжен, плачет тот, кто все понимает, кто знает цену безжалостно отбираемому. Трагизм окутывает клонящийся к закату свет. Это знает всякий, кто хоть раз поднял глаза к закатному солнцу над широким пространством земли.

Оскомину набило выражение “жизнь – это борьба”. Но каждый раз, когда смерть потрясает, видишь эту борьбу как бы укрупненной и приближенной к зрению. Борьба, борьба везде – и внутренняя и внешняя, борьба миров и хрупкой, беззащитной плоти, защищенной лишь таинственным духом и вызывающей восхищение этой защищенностью. Какие силы управляют этой гранью, межой между жизнью и смертью?

Неведомо живущим.

Он улыбнулся детской открытой улыбкой перед самой последней гранью, перед последней дверью. Так грозные, набухшие тучи, порой расступаясь, обнажают тонкий про–свет пронизанной солнцем лазури – такой нестерпимой, такой непередаваемо нездешней по сиянию и цвету, что вздрагивает сердце от контраста, от близости этих двух сил...

Смешением чего с чем являются великие творения, их вдохновенная высшая сила? Какую завесу приоткрывает та жизнь духа, которую мы называем искусством?... “В каждой мысли, рождающейся во мне, изваяна смерть” (Микеланджело).

*Все слезы и мечты,
идей и мыслей жар, –
все унесет с собой
тот гроб, ушедший в землю.*

*Все раны от любви
и сны в него сойдут,
все горестные дни,
все сладостные миги.*

*И свет очей моих,
и непокорный дар –
все унесет с собой
тот гроб, ушедший в землю.*

*Все, все поглотит он –
последний мой приют,
плывущий в вечность челн,
тот гроб, ушедший в землю.*

НЕЛЛИ СААКЯН

Золотое клеймо неудачи. О судьбе

1 Впрочем, легко читали это таящееся только очень наблюдательные люди. Остальные видели лишь сумрачность, хмурость, насупленность, лишь яростный темперамент, упрямство, колючесть, диковатость, вызывающую дерзость, полную асоциальность, которая росла с годами. Так же, как рос и его гений. Во всех сочинениях чувствовалось нарастающее ощущение погони. Наука определяет это как тревожно-мнительный характер. Тревога врожденная, которая в данном случае странно гнездится в плечистом крепком теле. Все предки, как и он, были кражисты, широки в кости. И, между прочим, упрямы, смелы (вот исток реформаторских идей), даже грубы. С склонностью к психической нестабильности (бабка даже окончила свои дни в доме для умалишенных). Так что нервно-психический тип мегаломанов этих крепких людей. Дед (тоже Людвиг) безумно боялся нищеты, хотя и жил в довольстве. Так сказать, прогностически, упреждающе боялся. Того же боялся и Бетховен.

Кроме физической силы, крепкой костной кладки, а также страхов, почти за всеми Бетховенами водились еще и пронизательность, ум, воля и живость нрава. Полагаю, что и выносливость тоже. Хотя род имел склонность и к чахотке (мать и брат Бетховена).

Людвиг тоже, скорее всего, был от природы вынослив, но беспокойный, тревожный, взрывной характер дергал бедную печень и в конце концов она не выдержала. Впрочем, у тревожно-мнительного типа всегда нелады с желудочно-кишечным трактом. Мнительный, он думал, что его отравляют, почему и постоянно менял кухарок. Это можно было бы посчитать и простой неуживчивостью (которая, конечно, тоже была), но отравляли его не плохие кухарки (как он считал), а его собственное плохое пищеварение, несварение желудка, переизбыток желчи, неуправляемый выброс ее. Нервы дергали бедный желчный пузырь и бедную печень. Какая секреция тут выдержит!

Безвольная спившаяся бабка, кончившая жизнь в доме умалишенных, в которую пошел отец Бетховена, и болезненная испуганная мать с печальными глазами, с которой круто обращался пьяница—муж и чью забитую жизнь оборвала чахотка (и брат Бетховена, как я уже сказала, тоже умер от чахотки). Чем более кроткой становилась мать, тем более деспотичным был отец. Сын деспота, пьяницы и заботливой матери – вы бы хотели такого детства?

Но бессильная ярость Бетховена была не только следствием наследственности. Отец не жаловал музыкальные импровизации и множеством раз колотил сына за отступление от ремесленной нормы, заставляя играть строго по нотам. Можно сказать, он пытался выколотить из сына гений... Меж тем именно оттуда – из свободнейших, своевольнейших импровизаций – рождалась неподражаемая бетховенская форма. Он всю жизнь сквозь что-то прорывался. Яростное противоборство и негармоничная эмоциональность, как у отрока, навсегда остались в характере Бетховена. Его музыка постоянно куда-то бежит, как будто за ним кто-то гонится. Даже в тихих созерцательных неопишущей красоты частях его шквальных сочинений дух его расслабляется как-то напряженно, в самом блаженстве покоя присутствует тащущее ожидание беды. Как будто на свет, поборовший

мрак, все-таки находит какая-то тень. К тому же это блаженство всегда как-то внезапно обрывается.

Тяжелый, настойчивый шаг Бетховена в музыке. Поко-
ряющая красота и мелодическое богатство смягчают и эту
тяжесть, и эту настойчивость. Но все равно слышится неот-
вратимость приближения чего-то мрачного. Мания, навяз-
чивость сражения с чем-то тягостным и сразу вслед
гигантские усилия для возвращения – любой ценой – надеж-
ды. Упорный, даже слегка неповоротливый гений. В нем нет
легкости, грациозности, игры, которые дарует счастливая
судьба. Он не нытик, но и не смиренная натура. Он поэт од-
ной темы: упорной, маниакальной настойчивости, желания
избавиться от какого-то ведомого только ему преследова-
ния, это вечный побег от чего-то, всегда безрезультатный.
И потому гений его становится раздражительным. Гневно
разбегаются звуки по всей клавиатуре рояля, удары обру-
шиваются четко и свирепо. О скуке в таких условиях гово-
рить не приходится. Слушатели заворожены, они и на миг не
могут оторваться от вовлеченности в эту погоню. Вечный
страх преследования Судьбы и рассказ автора об этом
страхе – в этом весь Бетховен. Разве это жалоба? Это дер-
жавная исповедь, не позволяющая себя не слушать. Рассказ
с кружением вокруг одного и того же.

Кто гнал Бетховена? Его дух.

Жил с вечным сознанием своей правоты, не понимая пожизненной закреплённости за ним несчастливой звезды, рока, неотступности неудачи. Это делало его сварливым гением. Но главное – гением.

*Простим угрюмство. Разве это
Скрытый двигатель его?
Он весь – дитя добра и света,
Он весь свободы торжество.*

(А.Блок)

Автор богоборческой музыки. Этот богоборческий мускул не покинул его и в последний час. Умирая, он поднял кулак вверх (полагаю, из-за долгой болезни уже не кулак, а кулачок на исхудавшей руке), грозя судьбе, пославшей ему такую участь, страдания, превышающие всякую меру. За окном в этот момент бушевала гроза, громыхали молнии, и в этом феерическом свете изможденный, вконец измучившийся человек все еще боролся с Богом. Судьба Людвиг ван Бетховена в самом деле была ужасной. Одиночеством длиной в жизнь (сколько одних только любовных отказов). О его несхождении с людьми можно писать тома, да и о каком схождении с посредственностями могла идти речь при высоком бескомпромиссном подходе к искусству этого, пусть и колющего, но все-таки святого человека. За бесконечным, как у Баха, богатством идей.

Но главная несправедливость Судьбы была в том, что на него обрушилась глухота – на него, чувствовавшего музыку как, пожалуй, никто. Такого удара не получал ни один из гениев. Это было все равно что отрубить пальцы художнику, переломать ноги выдающемуся танцору, перерезать голосовые связки Карузо. Глаза и уши – это органы

мозга. Так что глухота, возможно, такое же порождение большого мозга Бетховена, как и его гений. Опять же вспомним его бабу, окончившую свои дни в сумасшедшем доме. Безжалостный рок не знал удержу и добился своего: музыка великого Людвига достигла высочайшего накала и глубины страсти, он навсегда остался одним из самых исполняемых композиторов. Но какой ценой! Ценой жизни несчастнейшего человека, горчайшая нервная энергия которого гипнотизирует нас, заволаживает своим волхвованием, пронзает несбыточным, мечтанным светом. Людвиг, заточенный в свою судьбу (вернее, в свою несудьбу). А каким еще ключом, кроме страдания, Бог может открыть шлюзы в душе человека, пробудить душу? Не познав терний, не ощутит человек, сколь ярки и прекрасны звезды. Только золотоносная му́ка накаляет такой протест, как творчество. Да, протест страдальца достигает дивной высоты. Но каково самому страдальцу!

Карма. Избывание чьих-то грехов. Вот и маленькая радость для горемики: своими страданиями ты выпрямляешь дорогу с кочками грехов, не тобой заложенными, очищаешь деяния предков. Для понимающего такое избавление – радость. Что-то высветляется в мире, рассасывается еще один тромб в макрокосме. И это делаешь ты, всего лишь человек. И преисполняешься верой в себя и свои силы. Кто может сказать, что это не радость! Словом, беспрецедентнейшая Девятая симфония Бетховена. Радость, затопившая мир (видимо, самую светлую оду радости всегда пишет страдалец). Звуки этой радости слышат все, только не сам автор...

Глаза и уши – это органы мозга, ворота в мозг. Так что тотальная глухота Бетховена, возможно, и нервно-психического происхождения, такое же порождение больного мозга Бетховена, как и его гений. Опять же вспомним его бабу, окончившую свои дни в сумасшедшем доме.

Есть и другие примеры, когда образцовый дух при всех напастях (и не глядя на них) все-таки выстраивает судьбу. Тяготение к высшему божьему контрапункту. Пушкин, Чехов. Судьба противилась, но они снова и снова выправляли дорогу.

**Я строю, а кто-то ломает,
Я снова, а кто-то опять...**

Кто этот кто-то? Смерть как ограничитель. Словно завистливая судьба не дает взойти на самую невиданную высоту, которая не предназначена земным существам. Подобные гении потрясают нас еще и в человеческом плане. Душа как совершенство – на это ведь еще и приятно смотреть. Кстати, душной это знак, когда талант не потрясает нас еще и как человек. Проглядывает что-то неистинное.

НЕЛЛИ СААКЯН
(в сокращении)
Элитарная газета.,
Ер.: Литера., 2013.С.303

«Երածիչ» ամսաթերթի 15-ամյակի առթիվ

15 տարի առաջ, ԵՊԿ նախկին ղեկավար, հիանալի դաշնակահար, տաղանդավոր մանկավարժ, պրոֆեսոր Սերգեյ Սարաջյանը և երաժշտագետ, իր գործի գիտակ Գոհար Շագոյանը հիմնեցին Կոմիտասի անվ. պետական կոնսերվատորիայի «Երաժիշտ» պաշտոնաթերթը, որը հանրապետական, երաժշտական, մշակութային, տեղեկատվական միակ ամսաթերթ է:

Այս տարիների ընթացքում փոխվել են թերթի խմբագիրները, բայց պարբերականը հարազատ մնալով իր առաքելությանը, մշտական իր ուշադրության կենտրոնում է պահում մեր երկրում, Սփյուռքում և աշխարհում կատարվող երաժշտամշակութային իրադարձությունները՝ ձեռքը մշտական պահելով արվեստի զարկերակին՝ լուսաբանելով մրցույթներ, փառատոներ, գիտական կոնֆերանսներ, նշանավոր տարեթվեր և հոբելյաններ:

Թերթն անդրադառնում է կոնսերվատորիայի բուհական կյանքին, կարևոր իրադարձություններին, հանրապետությունում ելույթ ունեցող ինչպես հայ, այնպես էլ օտարազգի երաժիշտների ելույթներին, նրանց հանդիպումներին մեր բուհի ուսանողության հետ, վարպետաց դասերին:

Չնայած այն հանգամանքին, որ «Երաժիշտ» ամսաթերթը շատ ընդգրկուն է և արդիական:

Իհարկե, ցանկալի է, որ այն հրատարակվի պարբերաբար և հանդիսանա ոչ միայն տեղեկատվական, այլև բարձրացնի լուրջ, մեր երաժշտական միջավայրին հետաքրքրող և անհանգստացնող պրոբլեմատիկ հարցադրումներ:

Սրտանց շնորհավորում են «Երաժիշտ» ամսաթերթի ստեղծագործական փոքրաթիվ կազմին տասնհինգամյա տարեդարձի առթիվ, ցանկանալով ընթերցել անաչառ, օրելստիվ և պրոֆեսիոնալ հոդվածներ:

ԵՊԿ պրոֆեսոր, ՀԵԸ նախագահ,
Սուրբ Սահակ-Սուրբ Մեսրոպ շքանշանակիր
ԴԱԿԻԹ ԴԱՅԱՐՅԱՆ

